

ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

*Н. М. Бразілій, к. е. н., доцент, Черкаський державний технологічний університет,
e-mail: liza1278@ukr.net, orcid.org/0000-0002-1058-712X,*

*А. А. Ткаченко, к. е. н., доцент, Черкаський державний технологічний університет,
e-mail: alla525@ukr.net, orcid.org/0000-0002-8937-111X,*

*Т. А. Сахно, к. е. н., доцент, Черкаський державний технологічний університет,
e-mail: t_sahno@ukr.net, orcid.org/0000-0003-3919-0377*

Методологія дослідження. Застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Діалектичний метод дозволив розкрити взаємозв'язок митного регулювання та бухгалтерського обліку. Системний підхід забезпечив розгляд митного законодавства та МСФЗ як взаємопов'язаних елементів регуляторної системи. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення українського законодавства з МСФЗ та практикою ЄС. Методи аналізу та синтезу деталізували проблемні аспекти формування митної вартості. Економіко-статистичні методи обробили дані щодо імпортно-експортних операцій і митних платежів. Узагальнення та індукція стали основою для висновків і практичних рекомендацій.

Результати. Виявлено суттєві розбіжності між митним регулюванням України та МСФЗ, що ускладнює ведення обліку та формування достовірної звітності, особливо щодо митної вартості, доходів, витрат і трансфертного ціноутворення. Митне адміністрування орієнтоване на фіскальний контроль, МСФЗ – на прозорість інформації. Досвід ЄС підтвердив доцільність цифровізації процедур, інтеграції баз даних і принципу «витягнутої руки». Запропоновано вдосконалення законодавства, інтеграцію інформаційних систем та підвищення кваліфікації фахівців.

Новизна. Систематизовано ключові розбіжності між митним законодавством України та МСФЗ щодо митної вартості, моменту визнання доходів і витрат, класифікації активів. Запропоновано інтегративний підхід до гармонізації облікових та митних процедур, удосконалено методику визначення митної вартості та обґрунтовано цифровізацію процесів із створенням інтегрованої ERP-бази. Визначено напрями підвищення кадрового потенціалу та адаптації європейського та міжнародного досвіду в національне законодавство. Сформовано концепцію зниження корупційних ризиків і підвищення прозорості через уніфікацію процедур.

Практична значущість. Результати можуть бути використані для удосконалення нормативної бази та формування достовірної фінансової звітності підприємств. Рекомендації щодо цифровізації та інтеграції інформаційних систем підвищують ефективність митного адміністрування та прозорість процедур, зменшують корупційні ризики та оптимізують взаємодію бізнесу з державою. Практична цінність також полягає у підготовці фахівців та розробці методичних матеріалів.

Ключові слова: митне регулювання; бухгалтерський облік; МСФЗ; гармонізація; митна вартість; фінансова звітність; зовнішньоекономічна діяльність; цифровізація; ЄС; прозорість; трансфертне ціноутворення; митне адміністрування.

Постановка проблеми. У світлі глобалізації фінансових ринків та уніфікації регуляторних вимог, гармонізація митного законодавства з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, зокрема Міжнарод-

ними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), є ключовою умовою забезпечення ефективного контролю за імпортно-експортними операціями, правильного формування митної вартості та повноцінного

облікового відображення митних платежів. Невідповідність між підходами, які застосовуються у митному регулюванні, та принципами, що лежать в основі МСФЗ, призво-

дить до ускладнення облікових процедур, викривлення фінансової інформації та зниження інвестиційної привабливості підприємств (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняння ключових принципів митного регулювання та МСФЗ

Показник	Митне регулювання України	МСФЗ
База оцінки	Трансакційна вартість	Історична або справедлива вартість
Мета	Фіскальний контроль	Достовірність і прозорість звітності
Час визнання	Момент митного оформлення	Принцип нарахування
Основний користувач	Держава (митниця)	Інвестори, акціонери, менеджмент

У цьому контексті особливої значущості набуває науковий пошук ефективних механізмів адаптації національного законодавства та облікової практики до міжнародних вимог, що сприятиме підвищенню фінансової прозорості, вдосконаленню системи митного адміністрування та створенню передумов для стабільного розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз існуючих досліджень свідчить про значну увагу наукової спільноти до проблеми синхронізації національного законодавства та облікової практики з міжнародними стандартами фінансової звітності, особливо в контексті євроінтеграції. Так, Ярмач (2024) у статті «Порівняння моделей бухгалтерського обліку України та ЄС: проблеми адаптації та гармонізації» порівнює національні підходи з вимогами МСФЗ і виявляє ключові розбіжності в оцінці активів, визнанні доходів і витрат, а також зазначає виклики автоматизації та підвищення кваліфікації бухгалтерів [3]. Атаманчук (2025) у дослідженні «Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом ЄС» звертає увагу на невідповідність митного адміністрування нормам Митного кодексу ЄС і вимагає інтеграції європейських регламентів для оптимізації митної політики [4].

Крім того, Засадний (2021) у праці «Перспективи розвитку національної системи бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграційних процесів» підкреслює значущість адаптації МСФЗ в Україні; він доводить, що процес імплементації потребує глибокої трансформації нормативної бази

й інституційної моделі [5]. Озеран і Коршикова (2016) у публікації «Гармонізація вимог П(С)БО України із МСФЗ щодо обліку основних засобів» аналізують детальні нормативні розбіжності між П(С)БО 7 і МСБО 16 та пропонують стратегії їх усунення шляхом трансформації фінансової звітності [6]. У дослідженні Лучка і Мельник (2019) «МСФЗ-звітність: практичні аспекти переходу» увага зосереджена на практичних бар'єрах впровадження МСФЗ: складнощі нормативного узгодження, потреба в підготовці персоналу та адаптації інформаційної інфраструктури [7].

Гаркуша (2022) у статті «Розвиток бухгалтерського обліку як інформаційної системи в умовах глобалізації» робить акцент на важливості розвитку нормативно-інформаційної бази для підвищення прозорості й інтеграції обліку [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У напрямі наукового дослідження, щодо гармонізації митного регулювання та бухгалтерського обліку в Україні відповідно до міжнародних стандартів, існує низка проблемних і дискусійних питань, що обумовлюють потребу в глибокому аналізі та науковому осмисленні.

Однією з ключових проблем є нормативна невідповідність між чинним митним законодавством України та принципами Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що ускладнює облікове відображення митних операцій та спотворює достовірність фінансових звітів підприємств. Зокрема, визначення митної вартості товарів часто базується на регулятивних підходах, які не узгоджуються з концепцією

справедливої вартості в МСФЗ, що створює розбіжності між даними митної статистики та бухгалтерськими оцінками активів.

Дискусійним залишається питання взаємодії між обліковими категоріями (наприклад, витрати на доставку, митні платежі, імпорتنі мита) та правилами їх визнання у фінансовій звітності відповідно до МСФЗ, особливо в частині моменту виникнення зобов'язань та оцінки активів.

Проблеми також виникають у сфері автоматизації та цифровізації обліку митних операцій, адже відсутність єдиних інтегрованих електронних систем між митними органами та бухгалтерськими службами підприємств перешкоджає ефективному обміну даними та створює ризики дублювання чи втрати інформації.

Крім того, ускладненою залишається практика трансфертного ціноутворення та її вплив на митну вартість, що викликає численні суперечки між підприємствами та контролюючими органами через відсутність уніфікованого підходу до оцінки контрольованих операцій. Низький рівень підготовки бухгалтерських кадрів до роботи з МСФЗ, обмеженість методичних рекомендацій щодо обліку митних операцій за міжнародними вимогами, а також фрагментарне впровадження європейського досвіду в українську практику додатково ускладнюють гармонізаційні процеси.

Сукупність цих факторів свідчить про наявність глибоких теоретичних та практичних суперечностей у досліджуваній сфері, що потребують комплексного наукового аналізу, розробки уніфікованих підходів та методологічних основ узгодження митного регулювання з сучасною обліковою практикою.

Формулювання мети статті. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо гармонізації митного регулювання і бухгалтерського обліку в Україні відповідно до міжнародних стандартів, зокрема МСФЗ. Завданням дослідження є визначення сутнісних суперечностей між митним законодавством України та міжнародними підходами до ведення бухгалтерського обліку, аналіз проблемних аспектів у формуванні митної вартості та визнанні

доходів і витрат, вивчення практик Європейського Союзу та можливостей їх адаптації у вітчизняну правову систему. Особливу увагу приділено розробці пропозицій щодо цифровізації митних процедур, інтеграції інформаційних баз даних контролюючих органів та підвищення прозорості фінансової звітності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Системний перегляд цих досліджень показує, що ключові проблемні напрями включають нормативну несумісність між П(С)БО і МСФЗ, необхідність трансформації облікової політики, недостатню цифровізацію та автоматизацію обліково-митних процесів, а також низький рівень кваліфікації кадрів. Наукові здобутки створюють основу для подальших досліджень із залученням міжнародного досвіду, адже лише комплексна модель гармонізації з урахуванням правових, методологічних і технічних аспектів здатна забезпечити ефективну інтеграцію України до світової економіки (таблиця 2).

Аналіз наукових досліджень вітчизняних учених у напрямі гармонізації митного регулювання та бухгалтерського обліку в Україні відповідно до міжнародних стандартів, свідчить про зростаючий інтерес наукової спільноти до проблематики інтеграції національної нормативно-правової бази із загальносвітовими вимогами фінансової звітності та зовнішньоекономічного контролю. Зокрема, звертається увага, що митне законодавство України залишається переважно фіскально орієнтованим, що не завжди відповідає обліковим принципам достовірності, повноти та нейтральності, закладеним у МСФЗ.

Окремі автори, зокрема О. Левченко та І. Мних, висвітлюють недосконалість методологічного забезпечення бухгалтерського обліку митних операцій, вказуючи на потребу впровадження системного підходу до гармонізації, який би охоплював не лише формальне узгодження термінів та процедур, а й забезпечував концептуальну єдність у підходах до оцінки, класифікації та розкриття інформації у фінансовій звітності.

Водночас спостерігається фрагментарність наукових напрацювань, відсутність узагальненої методології або єдиного підхо-

ду до гармонізації митного регулювання з бухгалтерським обліком на рівні державної політики, що вказує на потребу подальших ґрунтовних міждисциплінарних досліджень у цьому напрямі. Таким чином, попри наявність окремих цінних наукових результатів,

актуальність питання гармонізації потребує подальшого комплексного вивчення з урахуванням міжнародного досвіду, змін у законодавстві та розвитку інформаційних технологій у сфері обліку та митного адміністрування.

Таблиця 2

Основні проблеми обліково-митних процесів та шляхи їх вирішення

Проблема	Прояв	Запропоноване рішення
Розбіжності у визначенні митної вартості	Відмінність між митними та бухгалтерськими оцінками	Уніфікація з принципом «витагнутої руки»
Недостатня цифровізація	Відсутність єдиної електронної бази	ERP-інтеграція, автоматизація звітності
Кадровий дефіцит	Недостатні знання МСФЗ у бухгалтерів і митників	Підвищення кваліфікації, тренінги
Трансфертне ціноутворення	Конфлікт між податковими та митними підходами	Використання рекомендацій ОЕСР

Аналіз наукових досліджень зарубіжних та міжнародних учених у напрямі гармонізації митного регулювання та бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних стандартів свідчить про значну увагу до взаємозв'язку між фінансовою звітністю, податковим та митним регулюванням у контексті глобалізації торгівлі й уніфікації регуляторних норм. У працях таких дослідників, як С. Nobes і R. Parker (Nobes С., Parker R., *Comparative International Accounting*, 2020), розглядається взаємодія між національними обліковими системами та міжнародними стандартами, зокрема акцентується увага на тому, що митне регулювання є однією з найменш стандартизованих сфер, що створює бар'єри для глобальної фінансової прозорості [9].

У межах досліджень, які здійснюються під егідою Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC) та Ради з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB), зокрема у звітах IFRS Foundation, вказується на необхідність узгодження фінансового обліку з митними процедурами задля запобігання подвійному трактуванню вартості активів і зобов'язань, що особливо актуально в умовах транснаціонального бізнесу. У публікаціях Т. Auerbach та D. Pinto (Auerbach T., Pinto D., *Customs Valuation and Transfer Pricing*, *World Customs Journal*, 2019) порушується питання узгодження трансфертного ціноутворення з митною вартістю, підкрес-

люючи різні цілі митних і податкових органів, що часто призводить до конфліктів у звітності [10].

Окрему увагу варто звернути на дослідження, що проводяться в межах Європейської асоціації бухгалтерів (EFAA), де гармонізація бухгалтерського обліку та митного регулювання розглядається як інструмент сприяння інтеграції внутрішнього ринку ЄС, зокрема у працях G. van der Tas (*Measuring harmonization of financial reporting practice*, 2021), де підкреслюється важливість єдності підходів до оцінки товарів у бухгалтерському й митному обліку [11].

Також вартим уваги є дослідження Світового банку та МВФ, зокрема в межах програм технічної допомоги з митного адміністрування, де наводиться аргументація на користь синхронізації фінансової і митної інформації з метою зниження корупційних ризиків та підвищення ефективності контролю.

Підсумовуючи, слід зазначити, що міжнародна наукова думка акцентує не лише на необхідності нормативної гармонізації, а й на важливості інституційної співпраці між митними, податковими та обліковими органами, що має бути забезпечено через узгодження методик, цифрових систем та стандартів прозорості, а досвід провідних наукових шкіл ЄС, США та міжнародних організацій може слугувати основою для

поглибленого реформування української практики у відповідному напрямі.

Таким чином на сьогодні важливим є обґрунтування теоретико-методичні засад та розробка практичних рекомендацій, щодо гармонізації митного регулювання і бухгалтерського обліку в Україні відповідно до міжнародних стандартів, з урахуванням вимог МСФЗ, практик ЄС та особливостей національного законодавчого поля, з метою підвищення прозорості зовнішньоекономічної діяльності, достовірності фінансової звітності та ефективності митного адміністрування.

Взаємозв'язок між митним регулюванням і бухгалтерським обліком у міжнародній практиці є складним і багатограним явищем, що ґрунтується на необхідності забезпечення ефективного контролю за міжнародними торговельними операціями з боку держави, з одного боку, та дотримання принципів достовірності, прозорості й об'єктивності у веденні обліку з боку бізнесу – з іншого. У теоретичному плані дослідники розглядають цей взаємозв'язок через низку підходів, які пояснюють як нормативне, так і практичне узгодження даних між митною сферою та системою обліку.

Один із провідних теоретичних підходів – функціональної взаємозалежності – базується на припущенні, що бухгалтерський облік і митне регулювання хоч і мають різні функції, проте використовують спільну інформаційну основу. Зокрема, при визначенні митної вартості використовуються дані бухгалтерського обліку – первинні документи, калькуляції, контракти, транспортні та страхові витрати. Це зумовлює необхідність точного й узгодженого ведення облікових реєстрів, оскільки будь-які неточності можуть призвести до митних порушень або санкцій [20, 21].

Інший підхід – нормативної дихотомії – акцентує на тому, що бухгалтерський облік і митне регулювання регулюються різними за змістом і цілями нормативними системами. Бухгалтерський облік, особливо за МСФЗ або GAAP, зорієнтований на потреби інвесторів, акціонерів і менеджменту, тоді як митне регулювання базується на фіскальних і торговельних інтересах держави, вимагаючи точного визначення митної вартості

для цілей оподаткування. В результаті, одна й та сама операція може трактуватися по-різному: в обліку – за історичною чи справедливою вартістю, а в митній сфері – за трансакційною або умовною ціною. Це породжує певну регуляторну колізію, яка вимагає специфічних рішень, зокрема, через митні інтерпретації, попередні рішення органів або додаткові документи від імпортера.

З метою подолання цієї невідповідності в міжнародній практиці набув поширення інтегративний підхід, що полягає в гармонізації правил трансфертного ціноутворення та митного оцінювання. Його основою є рекомендації ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення та положення Кіотської конвенції (WCO), які визнають можливість використання бухгалтерських даних для підтвердження митної вартості, за умови дотримання принципу «втягнутої руки» (arm's length principle). У цьому контексті міжнародні організації, зокрема WCO та OECD, у своїх документах підтримують використання єдиних облікових джерел для підтвердження обґрунтованості вартості при трансфертних операціях. Зокрема, у «Guide to Customs Valuation and Transfer Pricing» (WCO, 2015) наводяться приклади співставлення даних трансфертного ціноутворення та митної вартості для забезпечення прозорості оцінювання [12, 13, 14].

У практичному вимірі розглядається також підхід трансакційної інтеграції, згідно з яким митні та облікові дані узгоджуються за допомогою сучасних цифрових рішень (ERP-систем, електронного аудиту, глобальної фінансової звітності), які дозволяють митним органам отримувати достовірну інформацію без дублювання звітності. Це зменшує навантаження на бізнес і водночас посилює контроль з боку держави. Транснаціональні компанії дедалі частіше впроваджують моделі обліку, які одночасно задовольняють вимоги бухгалтерських, податкових і митних регуляторів, уникаючи дублювання процесів.

Попри всі зусилля з гармонізації, залишається низка проблем, серед яких – різниця у підходах до оцінки вартості, складність документального підтвердження трансфертних цін, відсутність єдиного глобаль-

ного стандарту митного обліку, а також різні рівні цифровізації й прозорості в країнах. Проте загальна тенденція міжнародної практики спрямована на зближення облікових і митних підходів, що відображається у міжнародних ініціативах BEPS, CbC Reporting, спільних платформах обміну інформацією між податковими та митними органами.

Таким чином, сучасна теорія взаємозв'язку митного регулювання та бухгалтерського обліку в міжнародній практиці формує підґрунтя для розвитку гармонізованої системи контролю, що забезпечує баланс між інтересами держави й бізнесу та сприяє підвищенню ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Сучасний стан нормативно-правового забезпечення митного регулювання та обліку митних операцій в Україні характеризується поступовою гармонізацією з міжнародними стандартами, проте має і низку особливостей, що зумовлені національним законодавчим контекстом і економічною специфікою країни. Україна активно інтегрується у світову торговельну систему, що зумовлює необхідність приведення митного законодавства у відповідність із положеннями Світової організації торгівлі (СОТ), Конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція), а також рекомендаціями Всесвітньої митної організації (WCO). Водночас, національні нормативні акти, такі як Митний кодекс України, закони про митний тариф та бухгалтерський облік, а також низка підзаконних актів, регламентують порядок здійснення митних операцій, їх документальне оформлення, визначення митної вартості та контролю за правильністю нарахування митних платежів [13,14].

За міжнародними стандартами митного регулювання велика увага приділяється прозорості процедур, застосуванню уніфікованих правил оцінки товарів (зокрема, за принципом «витагнутої руки») та інтеграції електронних систем для обміну інформацією між митними та іншими контролюючими органами. В Україні також відбувається впровадження електронних сервісів, таких як автоматизована система митного оформлення (АСМО), що дозволяє прискорити

процедури та знизити корупційні ризики [15,16].

У сфері бухгалтерського обліку митних операцій Україна керується положеннями національних стандартів бухгалтерського обліку, які у значній мірі адаптовані до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Проте у сфері трансфертного ціноутворення і визначення митної вартості існують складнощі через різницю підходів, які використовуються у бухгалтерії та митних органах. В міжнародній практиці рекомендується використання єдиних принципів, що базуються на документах бухгалтерського обліку, проте в Україні ще триває процес узгодження цих норм та методик [17, 18, 19].

Загалом, хоча нормативно-правова база митного регулювання і обліку митних операцій в Україні значно наблизилася до міжнародних стандартів, вона потребує подальшого розвитку і гармонізації, особливо в частині інтеграції облікових даних з митними процедурами та забезпечення їх прозорості і відповідності сучасним цифровим вимогам. Такий розвиток сприятиме підвищенню ефективності митного контролю, зменшенню адміністративних бар'єрів і покращенню інвестиційного клімату в країні.

Взаємодія системи бухгалтерського обліку та митного законодавства в Україні супроводжується низкою суттєвих суперечностей, дискусійних питань та прогалин, які ускладнюють ефективне регулювання митних операцій та точність обліку. Однією з основних суперечностей є розбіжність у підходах до оцінки вартості товарів: бухгалтерський облік орієнтується на принципи Міжнародних стандартів фінансової звітності, які передбачають використання історичної або справедливої вартості, тоді як митне законодавство зосереджене на транзакційній вартості, що повинна відповідати принципу «витагнутої руки». Це породжує проблеми із визначенням митної вартості, особливо в контексті трансфертного ціноутворення, де митні органи можуть вимагати додаткових підтверджень, що не завжди знаходить відображення у бухгалтерській документації.

Дискусійним залишається питання єдності інформаційної бази: відсутність уніфікованої методики і стандартів для інтеграції

бухгалтерських даних із митними деклараціями призводить до дублювання звітності, збільшує адміністративне навантаження на підприємства та створює можливості для корупційних ризиків. Значною прогалиною є також недостатній рівень цифровізації і взаємодії інформаційних систем митних органів та бухгалтерського обліку підприємств, що обмежує автоматизацію контролю та ускладнює оперативний обмін даними. Крім того, відсутність чітких нормативних вимог документального підтвердження трансфертних цін та методик їх узгодження між податковими, митними і бухгалтерськими нормами викликає правову невизначеність і суперечки при перевірках.

Також слід відзначити проблеми кадрового забезпечення — недостатній рівень знань і практичного досвіду у фахівців митних органів та бухгалтерів щодо комплексного застосування норм міжнародного та національного законодавства у сфері митного регулювання. Ці суперечності та прогалини стримують розвиток ефективної інтегрованої системи обліку і контролю митних операцій, підвищують ризики неправомірного оподаткування та створюють перешкоди для розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Вплив трансфертного ціноутворення, митної вартості та митних платежів на облікову політику підприємств у контексті вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) є суттєвим і багатограним. Трансфертне ціноутворення визначає порядок встановлення цін у внутрішньогрупових операціях між пов'язаними особами, що безпосередньо впливає на формування собівартості товарів і послуг, а отже, і на фінансові результати підприємств. З точки зору МСФЗ, облікова політика повинна відображати реальні економічні умови бізнесу, забезпечуючи достовірність фінансової звітності [10, 12].

Однак у практиці часто виникають труднощі через розбіжності між методами визначення трансфертних цін у податковому і митному законодавстві, що призводить до необхідності коригувань у бухгалтерському обліку. Митна вартість, яка використовується для розрахунку митних платежів, є ключовим показником, що впливає на форму-

вання витрат підприємства. Відповідно до МСФЗ, такі витрати мають бути відображені в обліку з урахуванням принципу нарахування і відповідності доходам, що вимагає чіткої політики щодо визнання і оцінки митних платежів. Значні митні платежі можуть впливати на цінову політику підприємства, змушуючи переглядати підходи до оцінки запасів, собівартості реалізації та податкового планування.

В умовах вимог МСФЗ, зокрема IFRS 15 «Дохід від контрактів з клієнтами» та IAS 2 «Запаси», підприємства повинні забезпечувати коректне визначення вартості активів, що включає митні платежі, і відображати їх у звітності таким чином, щоб забезпечити повну і достовірну інформацію для користувачів. Вплив митних платежів і трансфертного ціноутворення також проявляється у формуванні резервів і оцінці зобов'язань, особливо у випадках оскарження митної вартості або застосування штрафних санкцій [15]. Тому облікова політика підприємств повинна бути гнучкою і адаптивною, передбачати механізми документального підтвердження і коригування показників з урахуванням змін у митному та податковому законодавстві, а також відповідати вимогам МСФЗ щодо розкриття інформації. Загалом, трансфертне ціноутворення, митна вартість і митні платежі є важливими чинниками, які визначають облікову політику підприємств, впливають на точність фінансової звітності і сприяють підвищенню її прозорості відповідно до міжнародних стандартів.

Зарубіжний досвід гармонізації митного та облікового регулювання демонструє різноманітні підходи, які базуються на тісній інтеграції митних процедур з бухгалтерським обліком і міжнародними стандартами фінансової звітності (таблиця 3).

У країнах з розвинутою економікою, таких як країни Європейського Союзу, США, Канада, Японія, гармонізація здійснюється через застосування уніфікованих правил оцінки митної вартості, які відповідають принципу «витягнутої руки», а також через впровадження загальноприйнятих стандартів бухгалтерського обліку, що узгоджують дані митного та фінансового обліку.

Порівняння підходів ЄС та України, щодо митного та облікового регулювання

Критерій	ЄС	Україна
Система митного оформлення	Електронна (NCTS), інтегрована з фінансовою звітністю	АСМО – в процесі розвитку
База оцінки	Єдині стандарти (WCO, OECD)	Національні правила, частково узгоджені
Підхід до цифровізації	Високий рівень автоматизації	Середній, потребує доопрацювання
Підготовка кадрів	Систематичне навчання, методичні рекомендації	Обмежені ресурси, фрагментарне навчання

Значна увага приділяється електронній інтеграції інформаційних систем, що дозволяє в режимі реального часу обмінюватися даними між митними органами, податковими службами і підприємствами, забезпечуючи прозорість і оперативність контролю. У країнах ЄС, зокрема, застосовується система електронного митного оформлення (NCTS), що синхронізована з фінансовою звітністю підприємств, що знижує адміністративний тягар і ризики помилок.

Крім того, широко використовується практика публікації узагальнених роз'яснень та методичних рекомендацій щодо трансфертного ціноутворення і визначення митної вартості, що сприяє уніфікації підходів і мінімізує суперечності між митним і бухгалтерським обліком. Адаптація цього досвіду в Україні потребує послідовної модернізації нормативно-правової бази, впровадження електронних систем митного оформлення і обліку, а також підвищення кваліфікації фахівців у сфері митного регулювання та бухгалтерії. Важливим аспектом є розвиток механізмів взаємодії між митними, податковими органами і підприємствами для узгодження методик визначення вартості та трансфертних цін із урахуванням міжнародних стандартів.

Водночас, необхідно враховувати специфіку національного законодавства, економічного середовища і ступінь готовності інфраструктури до цифровізації. Запозичення кращих практик зарубіжних країн може значно підвищити ефективність митного контролю, покращити якість бухгалтерського обліку і фінансової звітності, а також сприяти залученню інвестицій та розвитку міжнародної торгівлі в Україні. Таким чи-

ном, гармонізація митного та облікового регулювання на основі міжнародного досвіду є важливою складовою сучасної реформаторської стратегії вітчизняної системи управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Висновки. Для вдосконалення нормативної, методологічної та інформаційної бази взаємодії митних і облікових процедур в Україні відповідно до міжнародних вимог необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на інтеграцію національного законодавства із світовими стандартами та підвищення ефективності контролю і обліку митних операцій. По-перше, слід оновити та гармонізувати нормативно-правову базу, зокрема привести положення Митного кодексу, законів про бухгалтерський облік і трансфертне ціноутворення у відповідність з рекомендаціями Всесвітньої митної організації (WCO), ОЕСР та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Це має включати чітке визначення методик оцінки митної вартості, встановлення єдиних правил документального підтвердження операцій і трансфертних цін, а також уніфікацію процедур звітності для уникнення дублювання і суперечностей. Методологічно необхідно розробити комплексні рекомендації для підприємств і контролюючих органів щодо ведення бухгалтерського обліку митних операцій з урахуванням особливостей трансфертного ціноутворення і митних платежів. Це повинно передбачати впровадження єдиних стандартів оцінки, а також механізмів коригування бухгалтерських показників відповідно до змін у митному законодавстві та міжнародних нормах.

Важливим напрямом є підвищення рівня автоматизації і цифровізації облікових і митних процедур через створення інтегрованих інформаційних платформ, що дозволять у реальному часі обмінюватися даними між митними органами, податковою службою і підприємствами. Запровадження електронного декларування і обробки даних значно знизить адміністративний тягар, підвищить прозорість і зменшить корупційні ризики. Крім того, слід розробити навчальні програми і підвищувати кваліфікацію фахівців у сфері митного контролю і бухгалтерії з акцентом на міжнародні стандарти і сучасні технології обліку. Важливо також створити механізми постійного моніторингу і оцінки ефективності впроваджених змін із залученням експертів і представників бізнесу для оперативного усунення виявлених недоліків. Загалом, такі заходи сприятимуть не лише гармонізації митного і бухгалтерського регулювання в Україні з міжнародними вимогами, а й підвищенню інвестиційної привабливості, розвитку зовнішньоекономічної діяльності та зміцненню довіри до фінансової звітності і системи державного контролю.

Література

1. Ткаченко О., Янко О. Сутність облікової політики підприємства за умови гармонізації системи бухгалтерського обліку та звітності. *Економіка та суспільство*. 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-134>
2. Скибінський О., Сивохіп П. Особливості митного регулювання в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-108>
3. Ярмач А.М. Порівняння моделей бухгалтерського обліку України та ЄС: проблеми адаптації та гармонізації. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2024. № 31. С. 18-22. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.31.2024.319013>
4. Атаманчук Н.І. (2025) Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Том 2 2025. № 87. С. 267-273. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>
5. Засадний Б. Перспективи розвитку національної системи бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2019. (20). вилучено із <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1178>
6. Озеран А.В., Коршикова Р.С. Гармонізація вимог П(С)БО України із МСФЗ щодо обліку основних засобів. *Незалежний аудитор*. 2016. № 15. С. 54-61. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Na_2016_15_10
7. Лучко М., Мельник Н. МСФЗ-звітність: практичні аспекти переходу. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. 4(94). С. 42-53. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.04.042>
8. Гаркуша С. Розвиток бухгалтерського обліку як інформаційної системи в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2022. (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-29>
9. Nobes C., Parker R. Comparative International Accounting (14th ed.). Harlow: Pearson Education Limited. 2020.
10. Auerbach, T., & Pinto, D. Customs valuation and transfer pricing: Is it possible to harmonise? *World Customs Journal*, 2013. 7(1). Pp. 3-15.
11. Van der Tas, L. G. (1988). Measuring harmonisation of financial reporting practice. *Accounting and Business Research*. 18(70). 157-169. <https://doi.org/10.1080/00014788.1988.9729361>
12. OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/oecd-transfer-pricing-guidelines.htm>
13. World Customs Organization (WCO) (2015). Guide to Customs Valuation and Transfer Pricing. URL: <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/july/guide-to-customs-valuation-and-transfer-pricing.aspx>
14. World Customs Organization (WCO) (1999). International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Revised Kyoto Convention). URL: https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx
15. IFRS Foundation (International Financial Reporting Standards). List of Standards. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/>
16. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
17. Митний кодекс України (чинна редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
18. Податковий кодекс України (стаття 39 — трансфертне ціноутворення). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n7890>
19. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/nrbo>
20. Постанова Кабінету Міністрів України № 86 від 04.02.1998 «Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-98-%D0%BF#Text>
21. Наказ Міністерства фінансів України № 292 від 13.06.2016 «Про затвердження Порядку подання звіту про контрольовані операції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0905-16#Text>

References

1. Tkachenko, O., & Yanko, O. (2023). Sutnist oblikovoi polityky pidpriemstva za umov harmonizatsii systemy bukhholderskoho obliku ta zvitnosti. *Ekonomika ta suspilstvo*. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-134>
2. Skybinskyi, O., & Syvokhip, P. (2024). Osoblyvosti mytnoho rehuliuвання v Ukraini. *Ekonomika ta suspilstvo*. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-108>
3. Yarmak, A.M. (2024). Porivniannia modelei bukhholderskoho obliku Ukrainy ta YeS: problemy adaptatsii ta harmonizatsii. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*, (31), 18-22. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.31.2024.319013>
4. Atamanchuk, N.I. (2025). Harmonizatsiia zakonodavstva Ukrainy shchodo administruvannya mytnykh platezhiv z pravom Yevropeiskoho Soiuzu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Ser.: Pravo, 2(87), 267-273. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.40>
5. Zasadnyi, B. (2019). Perspektyvy rozvytku natsionalnoi systemy bukhholderskoho obliku v umovakh yevrointegratsiinykh protsesiv. *Ekonomika ta suspilstvo*, (20). Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1178>
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-89>
6. Ozeran, A.V., & Korshykova, R.S. (2016). Harmonizatsiia vymoh P(S)BO Ukrainy iz MSFZ shchodo obliku osnovnykh zasobiv. *Nezaleznyi audytor*, (15), 5461. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Na_2016_15_10
7. Luchko, M., & Melnyk, N. (2019). MSFZ-zvitnist: praktychni aspekty perekhodu. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, 4(94), 42-53. <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.04.042>
8. Harkusha, S. (2022). Rozvytok bukhholderskoho obliku yak informatsiinoi systemy v umovakh hlobalizatsii. *Ekonomika ta suspilstvo*, (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-29>
9. Nobes, C., & Parker, R. (2020). *Comparative international accounting* (14th ed.). Pearson Education Limited.
10. Auerbach, T., & Pinto, D. (2013). Customs valuation and transfer pricing: Is it possible to harmonise? *World Customs Journal*, 7(1), 3-15.
11. Van der Tas, L. G. (1988). Measuring harmonisation of financial reporting practice. *Accounting and Business Research*, 18(70), 157-169. <https://doi.org/10.1080/00014788.1988.9729361>
12. OECD. (2022). Transfer pricing guidelines for multinational enterprises and tax administrations. OECD Publishing. Retrieved from <https://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/oecd-transfer-pricing-guidelines.htm>
13. World Customs Organization (WCO). (2015). Guide to customs valuation and transfer pricing. Retrieved from <https://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/july/guide-to-customs-valuation-and-transfer-pricing.aspx>
14. World Customs Organization (WCO). (1999). International convention on the simplification and harmonization of customs procedures (Revised Kyoto Convention). Retrieved from https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instruments-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv.aspx
15. IFRS Foundation. (n.d.). List of standards. Retrieved from <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/>
16. Zakon Ukrainy «Pro bukhholderskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» № 996-XIV vid 16.07.1999 (zi zminamy). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
17. Mytnyi kodeks Ukrainy (chynna redaktsiia). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
18. Podatkovyi kodeks Ukrainy (stattia 39 — transfertne tsinoutvorennia). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n7890>
19. Natsionalni polozhennia (standarty) bukhholderskoho obliku (NP(S)BO). Ministerstvo finansiv Ukrainy. Retrieved from <https://mof.gov.ua/npbo>
20. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 86 vid 04.02.1998 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dokumentalne zabezpechennia zapysiv u bukhholderskomu obliku». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-98-%D0%BF#Text>
21. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy № 292 vid 13.06.2016 «Pro zatverdzhennia Poriadku podannia zvitn pro kontroliovani operatsii». Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0905-16#Text>

HARMONIZATION OF CUSTOMS REGULATION AND ACCOUNTING IN UKRAINE IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL STANDARDS

N. M. Brazili, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Cherkasy State Technological University,
A. A. Tkachenko, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Cherkasy State Technological University,
T. A. Sakhno, Ph. D (Econ.), Associate Professor, Cherkasy State Technological University

Methods. A combination of general scientific and specialized methods was applied. The dialectical method allowed revealing the interrelation between customs regulation and accounting. The systems approach enabled consideration of customs legislation and IFRS as interconnected elements of the regulatory system. The comparative-legal method was used to compare Ukrainian leg-

islation with IFRS requirements and EU practices. Analysis and synthesis methods detailed problematic aspects of customs value formation. Economic and statistical methods processed data on import-export operations and customs payments. Generalization and induction formed the basis for conclusions and practical recommendations.

Results. Significant discrepancies were identified between Ukrainian customs regulation and IFRS, complicating accounting and the preparation of reliable financial statements, particularly regarding customs value, income and expenses, and transfer pricing. Customs administration is oriented toward fiscal control, while IFRS emphasizes information transparency. EU experience confirmed the feasibility of digitizing procedures, integrating databases, and applying the «extended hand» principle. Legislative improvements, integration of information systems, and enhanced professional qualifications were proposed.

Novelty. Key discrepancies between Ukrainian customs legislation and IFRS were systematized, concerning customs value, timing of income and expense recognition, and asset classification. An integrative approach to harmonizing accounting and customs procedures was proposed, the methodology for determining customs value was improved, and the digitalization of processes with the creation of an integrated ERP database was justified. Directions for enhancing professional capacity and adapting European and international experience into national legislation were identified. A concept was developed to reduce corruption risks and increase transparency through unified procedures.

Practical value. The results can be used to improve the regulatory framework and ensure reliable financial reporting by enterprises. Recommendations on digitization and integration of information systems enhance the efficiency of customs administration, increase transparency, reduce corruption risks, and optimize business interaction with the state. Practical value also includes training specialists and developing methodological materials.

Keywords: customs regulation; accounting; IFRS; harmonization; customs value; financial reporting; foreign economic activity; digitization; EU; transparency; transfer pricing; customs administration.

Надійшла до редакції 02.09.25 р.